

Nr 236.

Av herr **von Hofsten m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Några av de väsentligaste ändringarna i bestämmelserna om arbetstidens begränsning, som det nu i proposition nr 359 framlagda lagförslaget företer, angå sjukhus- och annan anstalts personals ställning i arbetstidshänseende. I enlighet med bestämmelserna i 1 § e) av nu gällande lag är från densammas tillämpning undantaget det arbete, som är att hänföra till hälso- eller sjukvård. Härmed har enligt arbetstidskommitténs motivering åsyftats, att den egentliga sjukvårdspersonalen men däremot icke sjukvårdsanstalternas ekonomi- och verkstadspersonal skulle vara undantagen från lagens bestämmelser. Genom den tolkning, som arbetsrådet givit åt begreppet rörelse, har arbetstidslagens bestämmelser ansetts hänföra sig jämväl till den verksamhet, som utövas av fattigvårds- och uppfostringsanstalter av olika slag. Genom att i det framlagda lagförslaget stryka bestämmelserna under 1 § e) i nuvarande lag har Kungl. Maj:t velat inbegripa jämväl den egentliga sjukvårdspersonalen under lagens bestämmelser, men samtidigt har genom de föreslagna bestämmelserna i 5 § a) gjorts den modifikation, att arbetsrådet beträffande samtliga inom sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning sysselsatta personalgrupper skulle äga medgiva annan begränsning av arbetstiden än som stadgas för övrigt i lagen inbegripet arbete.

Kungl. Maj:ts
förslag.

Såsom motiv för hithörande ändringar har Kungl. Maj:t bland annat anfört svårigheten att göra en strikt åtskillnad mellan sjukvårdsanstalts ekonomipersonal och egentliga sjukvårdspersonal samt olämpligheten att på ett och samma arbetsställe en del av personalen skulle vara underkastad arbetstidslagen, en annan del icke, ävensom lämpligheten av att i förevarande hänseende arbete vid fattigvårds- och dylika an-

Önskvärd-
heten av ens-
artade bestäm-
melser för all
personal vid
sjukvårds- och
fattigvårdsin-
rättningar.

stalter jämföras med det vid sjukvårdsanstalterna. Mot dessa motiv för en ändring av arbetstidslagens bestämmelser i vad de avse sjukhus- och annan anstaltspersonal torde intet väsentligt vara att invända. Mellan de två grupperna av tjänst innehavare, ekonomipersonal och egentlig sjukvårdspersonal, förefinnes sålunda en rätt talrik grupp, bestående av bland andra städerskor av olika slag, sjuksköterskebiträden och sjuksköterskor utan högre kompetens, av vilka de två förstnämnda genom sin direkta befattning jämväl med patienterna och de senare genom sina åligganden att utföra jämväl en del städnings- och uppsnyggningsarbete i sjuksalarna med nästan samma rätt kunna sägas tillhöra ekonomipersonalen som den egentliga sjukvårdspersonalen. Att, såsom från visst håll föreslagits, beträffande ifrågavarande befattningshavare draga gränsen sålunda, att de, som handhåva städningen i sjuksalarna, skulle räknas till sjukvårdspersonalen, medan korridorstäderskorna skulle anses tillhöra ekonomipersonalen, visar bäst olämpligheten eller omöjligheten av en dylik uppdelning och ådagalägger jämväl den orättvisa, som sker, då vissa av sagda personalgrupper hänföras under arbetstidslagen men andra undantagas. Att fattigvårdsinrättningar och andra hithörande anstalter i arbetstidshänseende lämpligen böra likställas med sjukvårdsinrättningar, torde vara klart redan därav, att många av dessa inrättningar, såsom t. ex. ålderdomshem, hem för kroniskt sjuka, alkoholistanstalter m. fl., till sin allmänna karaktär och uppgift stå de egentliga sjukvårdsanstalterna synnerligen nära.

Kungl. Maj:ts
förslag in-
bär en för-
sämring.

Om vi sålunda i likhet med flertalet av de personer och institutioner, som uttalat sig i förevarande fråga, i det stora hela äro ense med socialstyrelsen och Kungl. Maj:t beträffande behovet av en ändring av nuvarande arbetstidsbestämmelser för det arbete, som utföres av sjukhusens och fattigvårdsinrättningarnas personal, så måste vi däremot bestrida, att de nu av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna skulle utgöra en lämplig lösning av förevarande fråga. Dessa bestämmelser innebära fastmera en avsevärd försämring och torde, om de upphöjas till lag, få de mest betänkliga konsekvenser, varförutom den delegation av lagstiftningsmakten till ett ämbetsverk, som med dessa bestämmelser avses, dess bättre torde vara för svensk rättsuppfattning helt och hållet främmande. Den enda riktiga lösningen av förevarande fråga är enligt vårt förmenande att lämna allt det arbete, som utföres av sjukvårds-, fattigvårds- och uppfostringsanstalter, helt och hållet utanför arbetstidslagens bestämmelser.

För vår uppfattning i hithörande frågor kunna vi åberopa stöd från dels tvenne reservanter beträffande det av socialstyrelsen framlagda förslaget, dels lagrådets majoritet — jfr socialstyrelsens betänkande sid. 70—72 samt Kungl. Maj:ts proposition sid. 33—36. Även medicinalstyrelsen har för sin del icke kunnat godtaga ett förslag, enligt vilket de egentliga sjuksköterskorna skulle vara underkastade arbetstidslagens bestämmelser och få sin tjänstgöring reglerad av arbetsrådet — jfr socialstyrelsens betänkande sid. 45—47 och Kungl. Maj:ts proposition sid. 18. Vidare har statens fattigvårdsinspektör uttalat sig för att sjuk- och fattigvårdsanstalterna helt fritagas från lagens tillämpning — jfr socialstyrelsens betänkande sid. 129 — och denna uppfattning torde väl delas av alla dem, som i likhet med honom önska, att arbetstidslagen så mycket som möjligt bringas till överensstämmelse med den s. k. Washingtonkonventionen. Framhållas bör även, att såväl arbetstidskommittén som 1919 års riksdag avvisat tanken på att den egentliga sjukvårdspersonalen skulle indragas under arbetstidslagens bestämmelser, samt att 1920 års riksdag anmärkt mot att arbete vid fattigvård inbegripits under begreppet rörelse och därmed under arbetstidslagens bestämmelser.

Av olika institutioner och personer framförda invändningar mot Kungl. Maj:ts förslag.

Med utnyttjande av dels den motivering, som av sagda institutioner och personer förebragts, dels visst annat till vårt förfogande ställt utredningsmaterial få vi till stöd för vårt ståndpunktstagande i denna fråga anföra följande.

Vad angår arbetstidsförhållandena för sjukhusens ekonomipersonal och regleringen av dessa, vilja vi till en början framhålla, att möjligheten för och behovet av en sådan reglering i stort sett äro desamma som i fråga om husligt arbete i allmänhet. En promemoria över hithörande förhållanden, sammanställd av en av våra landstingsdirektörer med erfarenhet från tjuguarig sjukhustjänst, giver ett gott stöd för denna vår uppfattning.

Ekonomipersonalens arbete närmast likställt med hembiträdernas.

I sagda promemoria framhålles bland annat, hurusom ekonomipersonalen vid våra sjukhus till större delen utgöres av personer, vilkas arbete är närmast jämförligt med hembiträdernas. Kökspersonalen vid lasaretten har för närvarande en genomsnittlig »arbetstid» av omkring tio timmar. Därav äro emellertid två å tre timmar fria från egentligt arbete, men på grund av det besvär med omklädning o. s. v., som denna fritids utnyttjande utanför arbetsplatsen skulle medföra, stannar vederbörande vanligen kvar i sitt kök, och hela vistelsen därstädes blir arbete i lagens mening, ehuru det effektiva arbetet ingalunda torde pågå mera än åtta timmar. På liknande sätt förhåller

det sig med de vid våra större lasarett anställda telefonisterna. Dessa sitta i sitt arbetsrum tio timmar dagligen, men telefonsamtal i större mängd förekomma allenast under några timmar mitt på dagen; enligt arbetstidslagens bestämmelser ha dessa telefonister en arbetstid av tio timmar. Det torde vara absurt att kalla dylik vakthållning för arbete i lagens mening, jämförligt med det arbete, som industriarbetaren utför. Något fall av överansträngning från ekonomipersonalens sida har landstingsdirektören i fråga icke kunnat konstatera.

Att i själva verket ekonomipersonalen vid våra anstalter i stort sett äro bättre ställda än flertalet hembiträden torde framgå därav, att ansökningar till lediga köksbiträdesbefattningar vid lasaretten aldrig saknats, ej ens under tider, då svår tjänarinnebrist varit rådande.

Arbetstidslagen har faktiskt ännu icke tillämpats beträffande ekonomipersonalen.

Beträffande påståendet, att ett undantagande av sjukhusens ekonomipersonal från arbetstidslagens bestämmelser skulle beröva hithörande personal en redan förvärvad förmån eller gäcka på hållbara grunder stödda förhoppningar att inom den närmaste tiden komma i åtnjutande av en sådan, vilja vi i likhet med ovan anförda reservanter och lagrådets majoritet betona, att ett dylikt påstående saknar fog, eftersom enligt arbetsrådets och socialstyrelsens utredningar lagen i fråga faktiskt aldrig trätt i tillämpning beträffande sagda personal.

Den egentliga sjukvårdspersonalens arbete bör ej regleras genom arbetstidslagen.

Vad därefter angår den egentliga sjukvårdspersonalens indragande under arbetstidslagen vilja vi för vår del icke förneka, att denna personals arbete — i likhet med ekonomipersonalens — ofta är synnerligen krävande, något som även riksdagen vid ett par tillfällen betonat. Men det olämpliga och omöjliga i att råda bot häremot genom att medelst lagstiftning fixera en viss bestämd arbetsdag för sköterskorna har vid flera tillfällen framhållits såväl från vår läkarkår och medicinalstyrelsen som från Kungl. Maj:t och riksdagen. Efter vad vi inhämtat, torde också sjuksköterskorna själva dela denna mening och på det bestämdaste reagera mot att deras arbete hänföres under arbetstidslagen. Genom inrättandet av en särskild sjuksköterskeinspektrisbefattning under medicinalstyrelsen och genom införande av vissa bestämmelser i lasarettstadgan har det allmänna redan tagit det första steget till reglering av sjuksköterskornas arbetstid eller rättare — såsom lämpar sig för dylika tjänstinnehavare — till en utsträckning av fritiden. I denna riktning verka jämväl de genom 1920 års riksdagsbeslut skapade möjligheterna för sjukhuspersonalens anslutning till folkskollärarnas pensionsinrättning. Äro ytterligare lättnader erforderliga i arbetsförhållandena för ekonomi- och sjukvårdspersonal vid våra anstalter, så böra de vidtagas, men detta

kan och bör icke ske genom bestämmelser i en lag, som är avsedd att reglera arbetstiden inom områden, vitt skilda från lasaretsvård och annan anstaltsvård, och som för övrigt har provisorisk karaktär. Den särskilda kommitté, vilken har sig anförtrott att omarbета lasaretsstadgan och därmed sammanhängande författningar, torde säkerligen få anledning att ingå på hithörande frågor.

För att möjliggöra arbetstidslagens tillämpning å det arbete, som utföres av sjukhusens ekonomipersonal, kräves, att sagda personal rätt väsentligt utökas, vilket i sin tur nödvändiggör omfattande byggnadsföretag för beredande av bostäder åt den nytillkommande personalen, byggnadsföretag, som särskilt under nu rådande förhållanden komma att taga rundlig tid i anspråk och draga betydande kostnader. Skall nu också den egentliga sjukvårdspersonalen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bringas under arbetstidslagens bestämmelser, så tillkomma nya, än mera betydande kostnader med hänsyn särskilt till, att den egentliga sjukvårdspersonalen utan undantag måste hava sin bostad inom sjukvårdsanstalten. Det är framför allt denna frågas ekonomiska sida, som kommit oss att reagera mot sjukhuspersonalens inbegripande under arbetstidslagen. Det är också den ekonomiska hänsynen, som framkallat ansökningar från så gott som samtliga sjukvårdsinrättningar i riket att bliva befriade från arbetstidslagens tillämpning å deras ekonomipersonal. Dessa framställningar ha, som bekant, resulterat i, att arbetsrådet utan undantag beviljat uppskov med sagda tillämpning, i allmänhet till den 1 oktober 1921. Därvid förtjänar särskilt framhållas, att ansökningarna i fråga i ett flertal fall framförts av landstingen för de under dem lydande sjukvårdsinrättningarna och sålunda föregåtts av formliga landstingsbeslut. Sådana framställningar hava avlåtits av Södermanlands, Jönköpings, Gottlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro och Kopparbergs läns landsting, och på ett par undantag när hava de i denna fråga av landstingen fattade besluten varit enhälliga. Härav torde nogsamnt inses, att oppositionen mot inbegripandet av sjukvårdsanstalternas ekonomipersonal under arbetstidslagens bestämmelser ingalunda berott på ovilja mot arbetstidslagen i dess helhet utan be-
tingats av rent sakliga skäl, oberoende av partilinjer.

*Ekonomiska
betänkligheter
oberoende av
partisynpunk-
ter och upp-
fattning om
arbetstids-
lagen i övrigt.*

Man torde lätteligen förstå våra landstings, lasaretsdirektioners och sjukhusstyrelsens betänkligheter gent emot det dyrbara experimentet att å deras ekonomipersonal söka tillämpa arbetstidslagen genom att taga del av de utredningar i förevarande fråga, som företagits av veder-

börande landstingsmyndigheter. Vi motionärer, som haft tillgång till en del av detta utredningsmaterial, få ur detsamma anföra följande.

Frågans ekonomiska sida, belyst genom väst utredningsmaterial.

För Löwenströmska lasarettet och sinnesslöanstalten i Stockholms län beräknas lagens tillämpning å ekonomipersonalen kräva nyanställning av sammanlagt fem biträden för kök, bageri och matsal, ett biträde för tvätten, en dräng och vaktmästare. Antalet erforderliga bostadslägenheter för de nya befattningshavarna beräknas till två enkelrum för fyra personer, ett enkelrum för två personer samt en lägenhet om två rum och kök. Enär anstalten helt saknar grannar, finnas inga bostäder att hyra för personalen.

Mest betungande torde lagens tillämpning ställa sig för de smärre sjukvårdsinrättningarna, i det att för desamma torde krävas en personalökning om 25 å 30 procent. För Östhammars lasarett behöves sålunda en ny vaktmästare- och eldarebefattning med årlig lön om 1,200 kronor jämte dyrtidstillägg samt ett köksbiträde med kontant årlön om 300 kronor jämte dyrtidstillägg.

Som synes hava omnämnda lasarett i Stockholms län vid sina beräkningar ej inbegripit sjuksköterskebiträden och dylika bland ekonomipersonalen.

Från Mariestads lasarett meddelas, att, om befrielse från åttatimmars lagen icke kan erhållas, ett bostadsbygge för den utökade ekonomipersonalen måste göras för en beräknad kostnad av 215,000 kronor.

För Älvsborgs läns landsting har genom förvaltningsutskottets försorg och med biträde av samtliga lasarettsdirektioner och sjukhusstyrelser en synnerligen ingående undersökning företagits rörande hithörande frågor. Enligt denna utredning ställa sig kostnaderna för införande av åttatimmarsdagen för ekonomipersonalen vid länens sjukhus sålunda:

<i>Lasarettet i Vänersborg:</i>		Kronor	Kronor
Årlig löneökning inklusive kost	16,600		
Byggnadskostnad		50,000	
<i>Lasarettet i Borås:</i>			
Årlig löneökning inklusive kost	16,600		
Byggnadskostnad		45,000	
<i>Lasarettet i Alingsås:</i>			
Årlig löneökning	10,380		
I byggnadsanslag har 1920 års landsting beviljat		34,200	
<i>Sjögunnarsbo sanatorium:</i>			
Årlig löneökning	24,200		
Byggnadskostnad		35,000	
<i>Kroppefjälls sanatorium:</i>			
Årlig löneökning	7,120		
Byggnadskostnad		4,500	
<i>Dalböbergens sanatorium:</i>			
Årlig löneökning	5,360		
Byggnadskostnad		25,000	
<i>Bolltorps sanatorium:</i>			
Årlig löneökning	3,440		
Byggnadskostnad		10,000	

	Kronor	Kronor
<i>Sjukstugan i Trollhättan:</i>		
Arlig löneökning	5,360	
Byggnadskostnad		15,000
<i>Sjukstugan i Ulricehamn:</i>		
Arlig löneökning	3,440	
Byggnadskostnad		10,000
<i>Epidemisjukhuset i Ämål:</i>		
Arlig löneökning	3,440	
Byggnadskostnad		5,000
<i>Epidemisjukhuset i Alingsås:</i>		
Arlig löneökning	3,440	
<i>Epidemisjukhuset i Ulricehamn:</i>		
Arlig löneökning	3,720	
<i>Epidemisjukhuset i Trollhättan:</i>		
Arlig löneökning	3,720	
<i>Epidemisjukhuset i Vänersborg:</i>		
Arlig löneökning	3,720	
<i>Epidemisjukhuset i Borås:</i>		
Arlig löneökning	8,960	
Byggnadskostnad		15,000
	124,580	278,700

I sagda utredning är till ovanstående kostnadstabla fogad en anmärkning, att åttatimmarslagen, om den genomföres för de anförda sjukhusen, nödvändigtvis måste tillämpas jämväl vid de smärre sjukvårdsinrättningarna. »Det torde annars ställa sig omöjligt att där erhålla personal. Likaledes torde sjukvårdsbiträden, vilka äro fullt jämställbara med ekonomipersonalen, komma att fordra åttatimmarsdag, vilket väl näppeligen kan nekas dem. Ett approximativt överslag visar, att ovannämnda kostnader härigenom komma att *minst fördubblas*. Förvaltningsutskottet har begärt befrielse för maskinister och portvakter med motivering, rörande de förra, att de på grund av att deras närvaro vid maskinen under operationer vore nödvändig, borde hänföras till egentlig sjukvårdspersonal, och rörande de senare, att deras arbete vore synnerligen ringa och utan ansträngning. Framställningen har emellertid avslagits.»

Den mellan arbetsrådet och landstingens sjukvårdsinrättningar förda skriftväxlingen torde i övrigt erbjuda material för bedömning av den ekonomiska sidan av förevarande fråga och de svårigheter, som äro förknippade med genomförandet av den nuvarande lagens bestämmelser.

Liksom för landstingen skulle naturligtvis jämväl för de städer, som ej deltaga i landsting, arbetstidslagens tillämpning å sjukvårdsinrättningarnas ekonomipersonal medföra avsevärda kostnader. Att döma av upplysningar, meddelade av Stockholms stadskansli, torde emellertid dessa kostnader, relativt taget, understiga dem, som landstingen skulle

få vidkännas, beroende därpå, att en avsevärd del av ekonomipersonalen å hithörande stadssjukhus hava sin bostad utanför sjukvårdsanstalten. Emellertid äro en del av dessa städernas sjukvårdsanstalter, såsom t. ex. de Stockholms stad tillhörande sjukhusen i Söderby och Långbro, så belägna, att deras samtliga befattningshavare måste hava bostad inom sjukhusområdet. Åtminstone för Stockholms vidkommande skulle, enligt vad för oss uppgivits, de nuvarande lagbestämmelserna med vissa modifikation efter någon tid låta sig genomföras. Huruvida detsamma gäller för våra andra större städer, ha vi icke varit i tillfälle att bedöma.

För Göteborg hava emellertid kostnaderna för arbetstidslagens genomförande beträffande ekonomipersonalen å stadens sjukvårdsinrättningar beräknats draga en kostnad av 786,200 kronor för nybyggnader och 215,100 kronor årligen för ökade löneutgifter.

Skulle, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, lagens tillämpning komma att utsträckas även till den egentliga sjukvårdspersonalen, torde kostnaderna härför, relativt taget, bliva lika så avsevärda för de större städerna som för landstingen.

Ur vissa inom Stockholms stadskansli företagna utredningar angående konsekvenserna av arbetstidslagens tillämpning å såväl ekonomipersonal som sjukvårdspersonal vid stadens anstalter må anföras följande:

»Med anledning av den genom de ifrågasatta lagändringarna i utsikt ställda kravet på förkortad tjänstetid för särskilt den vid anstalter för sjuk- och fattigvård, uppfostran eller undervisning eller annat därmed jämförligt ändamål anställda personalen torde för Stockholms stads vidkommande ur ekonomiska synpunkter böra antecknas följande rörande stadens sjukhus och allmänna försörjningsinrättningens sjukavdelning.

Sammanlagda antalet av den personal vid nyssnämnda anstalter, varom här är fråga — ordinarie såväl som extra — uppgår till omkring .....

1,482

I annat sammanhang har redan tidigare inom stadens vederbörande myndigheter diskuterats förslag om åtgärder för att åstadkomma viss nedsättning i arbetstiden för den del av sjukvårdspersonalen, som för närvarande har den längsta arbetstiden. Vid en ungefärlig uppskattning har det antal nya befattningar, som för sådant ändamål skulle behöva inrättas, beräknats till omkring .....

82

Den ytterligare personalökning, som skulle krävas genom arbetstidslagens tillämpning, blir givetvis beroende på, i vilken omfattning arbetsrådet, som enligt socialstyrelsens förslag skulle erhålla bestämmanderätt i detta hänseende, kan komma att medgiva dispens från tillämpningen av åttatimmarsdagen.

Alternativt ha verkställts följande beräkningar:

A. Genomförande av en arbetstid av 8 timmar för den s. k. ekonomipersonalen, men något mera än 10 timmar för sjukvårdspersonalen på sådant sätt, att den genomsnittliga arbetstiden för sjukvårds- och ekonomipersonalen bleve 10 timmar om dagen, skulle kräva en ökning av personalen med omkring .....

222

B. En ytterligare förkortning av arbetstiden på sådant sätt, att den del av ekonomipersonalen, som utgöres av eldar- och tvättpersonal, erhöles en daglig arbetstid av 8 timmar och den övriga ekonomipersonalen samt sjukvårdspersonalen erhöles 10 timmar, skulle kräva en ytterligare personalökning av ....

18

Totala personalökningen bleve i så fall

240

C. Skulle arbetstiden än ytterligare förkortas, så att hela ekonomipersonalen erhöles 8 timmar och sjukvårdspersonalen 10 timmars arbetsdag, skulle därav påkallas en ytterligare personalökning av .....

42

I sistnämnda fall skulle totala personalökningen alltså bliva

282

För beräkning av de ungefärliga kostnaderna för här ovan angivna alternativ torde man i stort sett kunna utgå från följande:

Personalens avlöning enligt föreliggande löneregleringsförslag synes genomsnittligt kunna beräknas till omkring 3,100 kronor per befattningshavare.

Kostnaderna för det av ovan ifrågasatta personalökningar betingade uppförandet av nya bostäder torde vara svårare att nu beräkna. Man torde emellertid härvid kunna utgå därifrån, att en stor del av personalen kan inrymmas i rum, avsedda för 2 personer, samt att nya personalrum i viss mån kunna erhållas något billigare än eljest genom ändrad inredning eller påbyggnad av redan befintliga byggnader. Å andra sidan medför personalens ökning även ökat behov för vissa för gemensamt bruk avsedda lokaler. För-siktigtvis torde engångskostnaden för uppförande av erforderliga personalbostäder icke böra beräknas lägre än cirka 8,000 kronor per befattningshavare.

Enligt dessa grunder skulle kostnaderna för ovan angivna personalökningar i stort sett kunna beräknas till följande ungefärliga belopp:

Årlig utgift till personalens löningar, kronor	Engångskostnad för nya personalbostäder, kronor
--	---

Inom stadens myndigheter diskuterat förslag om viss nedsättning av arbetstiden för den sjukvårdspersonal, som för närvarande har den längsta arbetstiden .....

250,000	650,000
A. Ekonomi- och sjukvårdspersonal i genomsnitt 10 timmar	700,000 1,800,000
B. Eldare- och tvättpersonal 8 timmar, övrig ekonomipersonal samt sjukvårdspersonal 10 timmar	750,000 2,000,000
C. Ekonomipersonal 8 timmars och sjukvårdspersonal 10 timmars arbetsdag	875,000 2,300,000

Det må emellertid erinras, att dessa beräkningar endast avse sjukvårdsanstalterna. De ifrågasatta ändringsförslagen lära emellertid även kunna

medföra motsvarande, om än till beloppen icke lika betydande kostnadsökningar för andra förvaltningsgrenar, särskilt inom fattigvårdens anstalter för uppfostran av fattiga och värlösa barn.

Vidare synes även böra framhållas, att ovan beräknade kostnader för anordnande av nya personalrum, efter vad erfarenheten utvisat, sannolikt komma att föra med sig andra krav på ny- och ombyggnader, vilka visserligen icke kunna sägas vara direkt beroende av personalens ökning, men vilka ändock komma att påyrkas bliva tillgodosedda tidigare än eljest behövt ske och i detta sammanhang, och vilka svårligen kunna helt tillbakavisas, exempelvis nya operationssalar, läkarbostäder, badrumsanordningar m. m. dylikt. Upplýsningsvis må i detta sammanhang erinras, att kostnaderna för nya personalbostäder m. m. vid sjukhusen i september månad förra året uppskattats till i runt tal 7.5 miljoner kronor — häri ej inberäknat nybyggnad för elevhem vid Sabbatsbergs sjukhus.

Tyvärr hava vi icke för landstingens vidkommande haft tillgång till liknande beräkningar angående kostnaderna för det nu framlagda lagförslaget genomförande i hela dess omfattning. Men även dylikt utredningsmaterial förutan torde envar lätteligen inse, att en mer eller mindre strikt genomförd åttatimmarsdag för den samfällda personalen vid landstingens anstalter för sjukvård, fattigvård, uppfostran och undervisning skulle medföra enorma utgifter och detta under nuvarande depressionstider och för en reform, som, vad angår hithörande arbete, icke kan strikt genomföras och därför troligen blir av kort varaktighet, måhända kortare, än som erfordras för utförande av utav densamma betingade nybyggnader. Fattigvårdsinrättningarnas inbegripande under arbetstidslagen skulle dessutom medföra stora olägenheter och dryga kostnader icke blott för landstingen och de större städerna utan jämväl för flertalet övriga städer och en del av våra landskommuner. Ihågkommas bör även de förpliktelser, som redan den nuvarande lagen och än mer det nu framlagda lagförslaget ålägga mängden av anstalter, som upprätthållas av fromma stiftelser utan möjlighet att på annat sätt än genom anslag från det allmänna öka sina utgifter.

Vad särskilt landstingen vidkommer torde nedanstående tablå angående desammas utgiftsstaten under åren 1915—1920 mana till den största försiktighet beträffande ytterligare utgiftsökningar.

År	Summa kronor	D ä r a v f ö r		
		Hälsö- och sjuk- vård kronor	Undervisnings- väsen kronor	Fattigvård och sociala ändamål kronor
1915	16,700,477	9,494,403	1,364,320	1,584,858
1916	18,235,762	10,848,280	1,452,572	1,531,965
1917	27,342,180	17,121,954	1,604,424	2,767,597
1918	33,416,475	21,404,121	2,158,758	3,808,300
1919	52,802,754	33,937,489	3,332,475	4,940,459
1920	71,085,810	44,504,806	5,414,055	5,995,161

Besinnas må även, att, genom epidemisjukvårdens, barnmorskeväsendets, en stor del av fattigvårdens och troligen inom kort jämväl vägväsendets läggande under landstingen, desamma i varje fall just i dessa tider måste bereda sig på väldiga utgiftsökningar, samtidigt som genom stramheten på penningmarknaden och statens reglering av landstingens och övriga kommuners lånerätt dessa för utgifternas bestridande så gott som uteslutande bliva hänvisade till skattemedel. Under innevarande år och än mera under år 1922 komma de taxerade beloppen att nedgå i oroväckande grad; en avsevärd höjning av landstings- och övriga kommunalskatter blir en nödvändig följd. Under sådana tider torde det icke vara välbetänkt att genom en lagstiftning, som för sjukvårds- och andra inrättingars vidkommande knappast torde få mer än temporär giltighet, ytterligare betunga skattebetalarna.

Gent emot ovan framhållna ekonomiska och andra betänkligheter mot sjukhus- och anstaltsvårdens hänförande under arbetstidslagens bestämmelser kan anföras, att Kungl. Maj:t med hänsyn just till dessa ekonomiska och andra faktorer velat lämna arbetsrådet den vidsträckta befogenheten att, i den mån så provas påkallat för rörelse, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning, medgiva annan begränsning av arbetstiden, än i 4 § stadgas. Det skulle med andra ord för våra sjukvårds- och fattigvårdsanstalter icke vara frågan om någon schematiserad arbetstidsreglering utan en reglering från fall till fall; och departementschefen förutsätter för sin del, att arbetsrådet vid tillämpning av bestämmelserna beträffande anstalternas personal »skall taga största möjliga hänsyn till önskvärdheten av att arbetstidens begränsning icke genomföres så, att den nödvändiggör mera omfattande nybyggnader eller eljest medför kostnader, som, sär-

*Den av Kungl.
Maj:t före-
slagna "mild-
ringen".*

skilt under nu rådande bekymmersamma förhållanden, te sig alltför betungande.»

Arbetstidsreglering från fall till fall.

I denna punkt vilja vi till en början framhålla, att ehuru i och för sig en arbetstidsreglering från fall till fall på förevarande område givetvis är att föredraga framför en schematisering, så torde densamma dock medföra den olägenheten, att anstalter, där på grund av omständigheternas makt arbetstiden i stort sett måste förbliva oförändrad, medan den vid andra regleras i enlighet med lagens bestämmelser, givetvis komma att få stora svårigheter att hålla personalen fulltalig. För övrigt kan lätt befaras, att en reglering från fall till fall snart nog kommer att följas av en mer eller mindre likformig reglering. Ett kraftigt stöd för denna farhåga erbjuder härutinnan av socialstyrelsen gjort uttalande. »Slutligen må», heter det således i socialstyrelsens betänkande sid. 51, »beträffande sättet för åstadkommande av den i förevarande paragraf avsedda arbetstidsregleringen påpekas, att arbetsrådet, i den mån dess praxis standardiseras eller möjlighet till enhetlig reglering eljest förekommer, lämpligen torde begagna sig av 9 § för avvägbringande av allmängiltiga bestämmelser rörande särskilda personalgruppers arbetstidsförhållanden.»

Delegation av lagstiftningsmakten till arbetsrådet.

Våra väsentligaste anmärkningar mot 5 § a) av Kungl. Maj:ts förslag äro emellertid desamma, som framförts av omnämnda reservanter och i lagrådet särskilt av justitierådet Appelberg. »Realiter sett», heter det bland annat i den senares utlåtande, »innefatta alltså stadgandena i förevarande paragraf (5) en slags delegation av lagstiftningsmakten, jämförlig med den, som i vissa lagar skett till Kungl. Maj:t. Att en dylik makt lägges i händerna på ett ämbetsverk, mot vars beslut någon appell icke gives, anser jag mig icke kunna tillstyrka.» Även vi måste göra de kraftigaste invändningar mot en dylik anordning, betänklig i och för sig och än mera betänklig därigenom, att den i förevarande fall i första hand skulle komma att gå ut över våra landsting och större städer och därmed utgöra ett svårt ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Det torde vara för svensk rättsuppfattning alldeles främmande, att sålunda åt ett ämbetsverk uppdraga att reglera kommunal eller enskild verksamhet, utan att samtidigt binda detsamma genom noggranna direktiv, givna i viss av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag och ytterligare förtydligade genom av Kungl. Maj:t utfärdade speciella föreskrifter; och tidigare fall torde saknas, där vederbörande betages rätten att från ämbetsverket vädja till Kungl. Maj:t. Departementschefen

framhåller visserligen, att genom bestämmelserna i 18 § av den nu föreslagna arbetstidslagen »möjlighet beretts vederbörande att i de mest betydelsefulla fallen draga de i 5 § omhandlade frågorna under Kungl. Maj:ts prövning». Men sagda 18 § avhandlar allenast sådana fall, där arbetstidslagens tillämpning skulle »medföra sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras», och kan sålunda endast under de mest extrema förhållanden äga tillämpning.

Såsom en anmärkning gentemot bestämmelserna i 5 § a) i Kungl. Maj:ts förslag och mot hela tanken på att genom arbetstidslagen reglera arbetsförhållandena för sjukvårdsinrättningarnas sjukvårdspersonal och fattigvårdsinrättningarnas personal i allmänhet vilja vi vidare framhålla, att hithörande bestämmelser givetvis förutsätta en inspektion från arbetsrådets sida, vilket i sin tur innebär en onödig och skadlig dualism, eftersom hithörande anstalter redan äro underkastade inspektion från medicinalstyrelsen eller socialdepartementets fattigvårdsbyrå.

Dubbel statsinspektion.

I nära samband med sistnämnda fråga står den, i vilken mån arbetsrådet kan anses kompetent till uppgiften att med så gott som obegränsad befogenhet reglera arbetstiden vid våra sjukvårds- och fattigvårdsinrättningar. Som bekant hava omnämnda reservanter och, vad angår den egentliga sjukvårdspersonalen, jämväl medicinalstyrelsen uttalat tvivel, huruvida arbetsrådet skulle vara den myndighet, som vore mest kompetent att i förevarande avseende reglera arbetstiden vid anstalterna i fråga. Departementschefen har häremot genmält, »att berörda uppgift ej torde kräva större eller ens så stort mått av fackinsikter som behandlingen av många andra till de mest skiftande verksamhetsområden hänförliga frågor, som ankomma på arbetsrådet, ävensom att rådet enligt bestämmelserna i lagen i regel är förpliktat ej blott att bereda vederbörande parter tillfälle att yttra sig utan även att på lämpligt sätt söka samråd med representanter för arbetsgivare och arbetare inom verksamhetsområdet i fråga. Rådet skall förvisso vid reglering av arbetstiden vid exempelvis sjukvårdsanstalter, såsom för övrigt redan tillämpats, finna sig förpliktat att träda i förbindelse med vederbörande medicinska myndigheter.»

Arbetsrådets sakkunskap.

För vår del betvivla vi ingalunda, att arbetsrådet får att behandla svårare och mera komplicerade frågor än dem, som angå arbetstiden vid sjukvårds- och fattigvårdsinrättningarna, men därvid är att märka, dels att arbetsrådet vid behandlingen av frågor rörande industrien eller andra

områden än dem, som avses i 5 §, är rätt snävt bundet av i lagen givna direktiv, medan det däremot i fråga om arbetet vid sjukvårds- och fattigvårdsanstalterna har snart sagt obegränsad rörelsefrihet, dels att sagda råd genom det sätt, varpå en del av ledamöterna tillsätts, är försäkrat om den största möjliga sakkunskap vid bedömande av förhållandena vid industriella och andra arbetsföretag samt förhållandena i allmänhet mellan arbetare och arbetsgivare, medan däremot ingen som helst garanti finnes, att sagda råd eller någon av dess ledamöter skall sitta inne med någon kompetens på sjukvårds- eller fattigvårdsområdet. Den omständigheten, att arbetsrådets ordförande genom sin tidigare tjänstgöring inom medicinalstyrelsen och genom omfattande lagstiftningsarbete på sjukvårdsområdet kan anses väl förtrogen med detsamma eller vissa delar därav, torde i och för sig jäva, vad ovan anförts. Arbetsrådets ordförande och ledamöter tillsätts för allenast två år, och något hinder för vederbörande att dessförinnan avgå förefinnes icke. Att arbetsrådet vid behandling av frågor angående sjukvård och fattigvård kommer att höra och samråda med vederbörande myndigheter på sagda områden, är gott och väl, men för att sakkunskapen inom sjukvård och fattigvård verkligen skall komma till sin rätt inom arbetsrådet fordras ovillkorligen, att representanter för sagda områden, åtminstone vid behandlingen av hithörande frågor, skola hava säte och stämma i rådet. Att därvid landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, skola sättas i tillfälle att göra sin röst hörd, torde få anses såsom en naturlig fordran.

Med det nu anförda anse vi oss hava ådagalagt, att den nuvarande arbetstidslagens inbegripande av det arbete, som utföres av ekonomipersonalen vid våra sjukvårdsanstalter och av personalen vid vissa fattigvårds- och uppfostringsanstalter, varit mindre välbetänkt, delvis utförbart och ägnat att i hög grad öka skattetungan,

att de av Kungl. Maj:t i denna fråga föreslagna ändrade bestämmelserna icke råda bot mot utan fastmera förvärpa det onda, och därtill till sin innebörd äro främmande för svensk rättsuppfattning, samt

att den enda riktiga lösningen av förevarande fråga är att lämna allt det arbete, som utföres å sjukvårds-, fattigvårds- och uppfostringsanstalter, helt och hållet utanför arbetstidslagens bestämmelser.

Med anledning härav få vi, anslutande oss till av justitierådet Berglöf och regeringsrådet Ernberg i lagrådet framfört yrkande, härmed hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t i proposition nr 359

framlagda förslaget till lag om arbetstidens begränsning, att 5 §: a) utgår, och att i stället såsom ett särskilt moment i förslagets 1 § införes en undantagsbestämmelse, omfattande de i 5 §: a) upptagna verksamhetsgrenarna.

Stockholm den 18 maj 1921.

<i>E. von Hofsten.</i>	<i>O. Bergqvist.</i>	<i>Aaby Ericsson.</i>
<i>Mauritz Hellberg.</i>	<i>Arvid Erikson.</i>	<i>Ernst Lyberg.</i>
<i>Edw. Larson.</i>	<i>August Johansson.</i>	<i>Th. Borell.</i>

I motionens syfte instämma:

Axel Rune.

C. A. Reuterskiöld.
